

1 Inleiding

Zoals enkele leden zich misschien nog herinneren, zijn er in het eerste Mededelingenblad enkele onderzoeksactiviteiten aangekondigd. Een van de voorstellen betrof een inventarisatie van de Fuut, met daaraan gekoppeld een aantal broedbiologische vragen. De verwachting was uiteraard, dat men met zo'n veertig medewerkers (bijna de helft van het toenmalige ledenbestand) een dergelijk arbeidsintensief werk een peuleschilletje zou worden. Maar er waren helaas weinig leden die wilden meewerken. Misschien valt het een en ander komend seizoen beter te organiseren.

Hieronder volgt een overzicht en een uitwerking van de gegevens die ondanks het gebrek aan medewerking zijn verkregen. Doordat de laatste gegevens pas in februari 1979 bekend werden aan de schrijver, is het niet mogelijk geweest tussentijds zinvolle overzichten te publiceren.

2 Over het doel en de middelen

Het doel van het onderzoek was een zo nauwkeurig mogelijke inventarisatie van zowel het aantal broedende als het aantal niet broedende vogels, alsmede het vaststellen van de legselgrootte en/of het aantal jongen, per paar (voor zover dit mogelijk was zonder storend op te treden). Ook zouden nestplaats- en materiaalkeuze onder de loep genomen worden.

Er waren een aantal mogelijkheden geopperd om mee te doen aan dit onderzoek. Van de eerste, het opsturen van zoveel mogelijk losse waarnemingen, is eigenlijk weinig terechtgekomen. Ook zijn er geen georganiseerde ééndagstelingen gehouden. Dit staat het komend seizoen wel op het programma.

Wel zijn er een aantal deelgebieden geïnventariseerd:

- "Waterland" (begrensd door: buitendijks vanaf het buiten-IJ tot en met Marken, verder de Gouwzee en alle langs de dijk liggende binnenbraken), door Remco Daalder en Hans Brouwer.
- Amsterdamse Bos en Nieuwe Meer, waarvan de waarnemingen gecoördineerd zijn door de schrijver.
- "Diemen" (d.w.z. Gaasperplas, (Kleine) Nieuwe Diep, de Diemen, IJsselmeerkust ten ZO van het IJ), door de WCD (Waarnemingsclub Diemen).
- Sloterplas e.o., door de heer Walters.
- "Amstel", door Rinke Andriessse.
- Broedgevallen in overig Groot-Amsterdam zijn apart vermeld.

Deze indeling is gemaakt om rekening te houden met de aanwezige biotoopverschillen. Bij de bewerking van de gegevens is voor zover mogelijk rekening gehouden met de mogelijkheid, dat er broedparen over het hoofd zijn gezien.

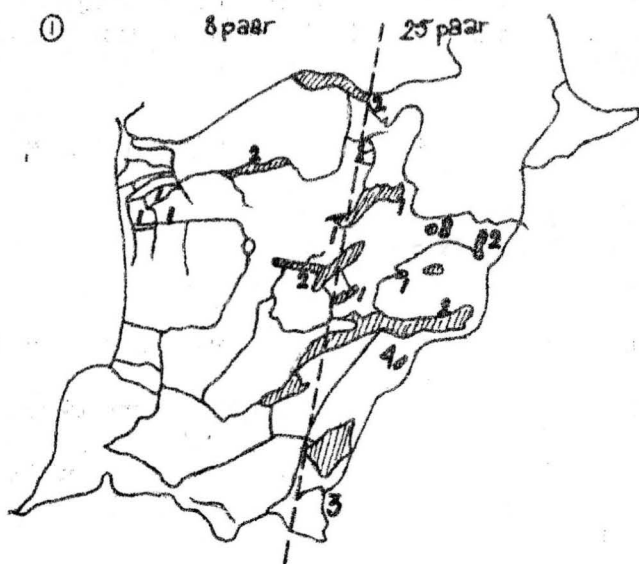
3 Broedvogelinventarisatie

3.1 Waterland.

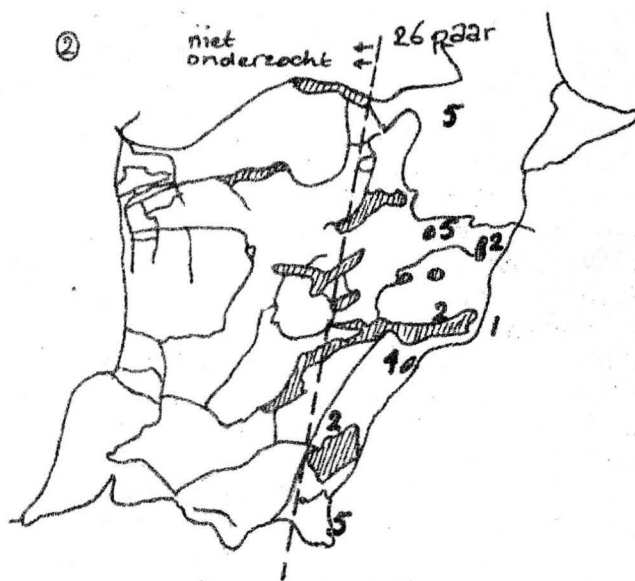
Het gebied werd tweemaal per maand bezocht. De inventarisatie richtte zich vooral op het waarnemen van broedparen met jongen.

a De broedgevallen met aantallen grootgebrachte jongen:

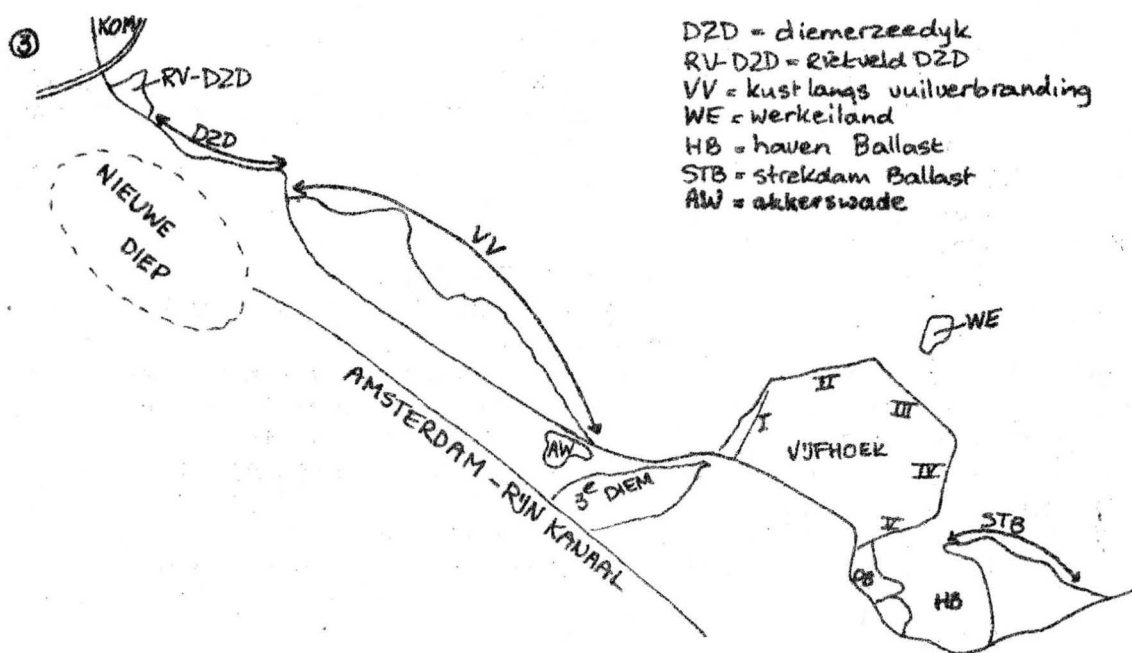
- Buitenrand IJdoorns: 4 broedparen met resp. 1,1,1 en 2 jongen. Maar één paartje hiervan raakte zijn enige jong kwijt (dus 3 paren succesvol).
- Rietplas IJdoorns: 1 broedpaar. De eerste broedoging mislukte, doordat het jong stierf; de tweede keer kwamen er twee jongen groot.
- Kinselmeer: 2 broedparen, met resp. 1 en 2 jongen.
- Barneгат: 4 broedparen met resp. 1,1,1 en 2 jongen.
- Uitdammer Die: 2 broedparen met resp. 1 en 2 jongen. Van de twee laatste stierf en één.
- IJsselmeer bij Uitdam: 1 broedpaar met 2 jongen.
- Binnenbraak: 5 broedparen; 5 eerste broedsels met resp. 1,1,1,1 en 2 jongen; 2 tweede broedsels met beide 1 jong.
- De Poel: 2 broedparen met beide 2 jongen.
- Oeverland Gouwzee: 5 broedparen met resp. 1,1,1,2 en 3 jongen.

Pod. c.c. in Waterland in 1966
(naar gegevens van A.L. Pieters & C.W.v. Sijpeveld)

Pod. c.c. in Waterland in 1978

D2D = diemerzeedyk
 RV-D2D = rietveld D2D
 VV = kust langs vuilverbranding
 WE = werkeiland
 HB = haven Ballast
 STB = strekdam Ballast
 AW = akkerswade

b Gegevens uit eerder gehouden tellingen.

In 1966 werden zevenendertig, in 1976 negen, in 1977 zeventien, in 1978 negenen-twintig broedgevallen vastgesteld (Klever e.a. (1967), Kraak (1976), Daalder (1977)). Bij de tellingen in 1966 en 1976 werd heel Waterland geteld, dus ook het meer naar binnen gelegen gebied. Kaartje 1 laat het aantal in 1966 vastgestelde paren zien. Hoewel van elkaar verschillende telmethodieken zeker een rol zullen spelen, lijkt de conclusie gewettigd, dat het aantal broedparen van de Fuut in Waterland van jaar tot jaar sterke schommelingen vertoont. In 1978 heeft de Fuut echter ongeveer dezelfde broeddichtheid als 12 jaar terug (vergelijk kaartje 1 en 2). Dit zou erop kunnen wijzen, dat ondanks sterke schommelingen de populatie op langere termijn toch vrij stabiel is.

3.2 Amsterdamse Bos.

Het gebied werd minstens tweemaal per maand bezocht. Hier was sprake van een zuivere nestinventarisatie.

De broedgevallen en aantallen grootgebrachte jongen:

Oeverpark: 5 paar Banaan + NMzijde van sluis: 2 paar

Langs Meerpad: 2 paar Hoornsloot: 1 paar

Oeverland Nieuwe Meer: 5 paar Achter Elzenspeelplaats: 1 paar

Ook broedden er in de jachthavens aan de Oostzijde en langs de Noordrand van het Nieuwe Meer (NM) nog 2 paar.

Ten zuiden van de Bosbaan minstens 9 broedgevallen, waarvan 4 in de voormalige Schinkelpolder.

In totaal waren er dus 27 broedparen aanwezig. Hiervan hebben 15 paren 33 pulli grootgebracht. Vier broedparen waren niet succesvol. Van 8 nestvondsten is het wel of niet bestaan van jongen onbekend gebleven.

3.3 "Diemen".

Het gebied dat door de WCD onderzocht is, beslaat nogal verschillende gebiedjes. Het is jammer dat wat betreft de buitendijkse kolonievorming er weinig over zeker-broedende paren te zeggen is. Ook hier is regelmatig gecontroleerd.

De broedgevallen:

Gaasporplas: Hier zijn wel het hele broedseizoen Futen in wisselend aantal aangetroffen (max. op 11-5: 10 exx), maar dit zijn waarschijnlijk rond-zwervende vogels. Er zijn geen nesten gevonden, ook geen paren met jongen waargenomen.

Kleine Nieuwe Diep: ± 6 paar aanwezig, 2 nestvondsten. Waarschijnlijk 3 à 4 broedparen.

Nieuwe Diep: 1 broedpaar.

De Diemen: In het 1e en 2e Diem 4-6 paar. In het 3e Diem 2 paar, 4 nestvondsten. Verder in de sloot langs het pad achter de Maxis 1 paar succesvol broedend. In de Muidertrekvaart minimaal 2 paar succesvol.

De broedgevallen langs de IJsselmeerkust buitendijks leveren nog steeds veel problemen. (Zie voor de plaatsaanduidingen kaartje 3). Doordat het grootste deel van de vogels pas tot nestbouw overgaat als het riet al flink is opgeschoten (bescherming tegen golfslag), is het onmogelijk een nestinventarisatie te doen. De rietkragen zijn nl. breed en dicht. Wat dit gebied betreft zal dit jaar dus moeten worden volstaan met voornamelijk aantelwaarnemingen.

KOM: 14 ♂, en 13 solitair (17-04). 5 nestvondsten, waarvan een nest gebouwd op een plaat tempex-schuimplastic (23-05). (In 1977 op 2-05 minimaal 14-16 bezette nesten).

RV-DZD: 5 ♂ en 3 solitair (23-05).

DZD: wel waarnemingen, maar door het ontbreken van broedgelegenheden hebben de hier waargenomen exx. betrekking op de kolonies KOM en/of RV-DZD en/of kust VV.

AW: 1 broedgeval.

VV: waarschijnlijk een enkel paartje.

Vijfhoek: Uitsluitend aan kant I broedgelegenheden. Daar 1 broedgeval, succesvol, nl. 2 jongen. Wel geregeld waarnemingen van grotere aantallen, doch die hebben waarschijnlijk betrekking op vogels afkomstig uit belendende percelen.

OB: 19 exx (2-06). Deze waarneming kan echter ook betrekking hebben op vogels van HB. Echter minimaal 1 broedgeval.

HB: 30 exx (9-05). Op dezelfde datum ook nog 29 exx. op Vijfhoek V (niet dubbel) geteld. Vanaf de dijk slechts 1 broedend ex. gezien, maar ongetwijfeld heeft hier ook dit jaar een kolonie gezeten.

STB: 18 exx. (4-05).

Voorts waren er regelmatig aantallen Futen verder op het IJsselmeer waar te nemen.

3.4 Sloterplas.

Eind mei 3 broedgevallen bij Oostelijke eilandjes (nest met eieren en 2 paar met jongen). Ook op 2-07 hier weer een broedende Fuut. In N-jachthaven 1 paar met 2 pulli.

Totaal: 4 paar is het zekere minimum (7 paar is echter waarschijnlijker op grond van op N-helft waargenomen vogels, echter zonder nest en/of jongen).

3.5 "Amstel".

Ook dit gebied is ongeveer tweemaal per maand bezocht. De inventarisatie is gebaseerd op nestvondsten.

De broedgevallen en aantallen grootgebrachte jongen:

Tot en met het Kalfje: 6 broedpogingen, waarvan één, mogelijk meer, door herhaaldelijk olie-lozen van een binnenvaartschipper is mislukt. Twee nesten lagen niet in de Amstel zelf, maar in zijwatertjes. Allebei succesvol: 2 en 4 pulli.

De andere drie nesten lagen in de bocht na de Utrechtse brug. Hiervan was één vroeg broedsel succesvol. Het tweede, het dichtst bij de brug broedende paar, bracht 4 pulli groot. Het derde broedpaar had geen succes.

Verder op de Amstel (bij Strandvliet) nog 1 succesvolle broedpoging (min. 2 pulli, 28-05); nestplaats onbekend.

Midden in het broedseizoen is de overheid in het deel van de Amstel tussen Ouderkerk en het Kalfje begonnen met de aanleg van een houten beschouwing. Door deze werkzaamheden zijn daar zeker 1 à 4 paar niet tot nestelen overgegaan.

Op de Bullewijk zijn nog twee nestvondsten gedaan. Waarschijnlijk allebei succesvol, doch aantal pulli onbekend.

3.6 Overig Groot-Amsterdam.

Opeenvolgend een aantal broedgevallen, bekend of doorgegeven buiten de georganiseerde broedvogelinventarisatie om.

In het Eendrechtspark een (waarschijnlijk mislukt) broedgeval.

In de haven (ADM-dok) bij Noordzeekanaal evenals in vorige jaren (tenminste) één geslaagd broedgeval.

In de Boerenwetering (bij Rijksmuseum) is op 11-09 een adult en één bijna vliegvaardig juveniel waargenomen, hetgeen duidt op een mogelijk broedgeval in deze omgeving (heer Walters).

Het paartje broedend in de Reinier Vinkeleskade was met zijn eerste broedsel dit jaar niet succesvol (med. Joh. Frieswijk). Een tweede poging is wrsch. wel gelukt. Een broedpoging achter het Beatrixpark is de eerste keer door watersport mislukt. Ook dit paartje had de tweede keer meer succes: 2 pulli grootgebracht (S. Schoevaart).

Bij de begraafplaats Westerhof ook dit jaar een succesvolle broedpoging: 4 pulli waarvan 2 de eerste weken overleefden (med. H. Sandee).

In de vaart langs de Plesmanlaan (bij Joh. Huizingalaan) was het gehele broedseizoen een paartje aanwezig, op 9-07 nog zonder jongen gezien. (med. J. Buker).

4 Resumerend: totaalaantallen 1978

In het onderzochte gebied werden 94 broedparen aangetroffen. Als we daar de mogelijke broedvogels bij optellen komen we op ruim 150 paren. Overigens zwierven er tijdens het broedseizoen toch ook nog ongeveer 115 niet broedende vogels rond. De broedparen brachten minimaal 118 jongen groot. Als we daar de buitendijkse

IJsselmeerwaarnemingen bijtellen 218, doch van de laatste groep is niet bekend of de jongen daar waargenomen ook werkelijk van ter plaatse broedende paren afkomstig zijn. Al met al loopt het aantal aanwezige Futen in het broedseizoen 1978 tot ruim 630 exemplaren (ad. + juv.) op.

5 Broedbiologische vragen

Er zijn een aantal broedbiologische vragen gesteld, aan het begin van dit onderzoek, zoals: varieert de legselgrootte en/of het aantal jongen? Het blijkt niet mogelijk hierover definitieve uitspraken te doen, omdat daarvoor teveel gegevens ontbreken (bijv. in Diemen was het totaal onmogelijk hiernaar te kijken). Toch zijn er enkele punten waar ik even op wil wijzen.

Het is waarschijnlijk iedereen wel bekend, dat het aantal jongen dat per broedpaar wordt grootgebracht, kan verschillen. Leys en De Wilde (1968) meenden een verschil in jongenproduktiviteit te kunnen vaststellen tussen buitendijks en binnendijks broedende Futen. De binnendijks broedende Futen zouden als gevolg van de noodzaak om voedselvluchten te maken, minder jongen grootbrengen.

De gegevens die in Waterland verkregen zijn, bevestigen dit echter niet, als we tenminste de aantallen per broedpaar grootgebrachte jongen (dus 1e en 2e broedsel samen gerekend per paar) vergelijken van de binnendijks broedende vogels met de buitendijks broedende vogels. Beide blijken gemiddeld 1,6 jong per paar groot te brengen. Onze gegevens zijn echter niet toereikend om over het veronderstelde verschil in produktiviteit een verantwoorde uitspraak te doen.

We kunnen ook een vergelijking maken tussen de produktiviteit van in het Amsterdamse Bos en in Waterland (binnen- + buitendijks) broedende Futen (zie tabel 1).

Tabel 1

	aantal succesvolle paren	aantal in 1e en 2e broedsels grootgebrachte jongen	gemiddeld aantal gr.gebr. jongen per paar
Waterland	25	38	1,5
Asd. Bos	15	33	2,2

Een moeilijkheid bij het vergelijken van het broedsucces van de verschillende Futen-paren is echter, dat het niet altijd met zekerheid vast te stellen is dat het "tweede" broedsel inderdaad afkomstig is van het zelfde paar, dat het "eerste" broedsel grootbracht. Bovendien kan een billijke vergelijking alleen gemaakt worden, als de jongen-productie van de gehele populatie (dus inc. niet-succesvolle paren) vergeleken kan worden.

Uit tabel 1 blijkt een duidelijk verschil in jongenproduktiviteit van succesvolle broedparen tussen de vogels van Waterland en het Amsterdamse Bos. Het zou interessant zijn om in het onderzoek van dit jaar vast te stellen of het hier om een echt verschil in produktiviteit van de beide populaties gaat. Daartoe is het echter nodig nauwkeurig vast te stellen hoeveel paren in het gebied aanwezig zijn (dus de totale populatie), hoeveel paren hiervan werkelijk tot broeden komen, hoeveel broedsels elk paar heeft en hoeveel jongen per broedsel worden grootgebracht.

6 Nestplaats- en nestmateriaalkeuze

Voorzover dit jaar is nagegaan, komen de gegevens zover met de gegevens overeen die genoemd worden in Kraak(1976), dat ik wat dit punt betreft kort kan zijn en volsta met naar deze publikatie te verwijzen.

7 Het plan voor het komend seizoen

Het ligt in de bedoeling om een aantal malen een georganiseerde totaaltelling te houden. Alle waargenomen Futen worden dan genoteerd, met nauwkeurige plaatsaanduiding, wel of niet gepaard zijnde, wel of niet broedend, etc. Eventuele waar-

nemingskaarten worden hiervoor bedacht. Eerste vereiste voor het slagen van deze opzet is dat veel leden meedoen, dus zou ik de agenda maar vast trekken. De geplande data zijn:

zondag 8 april	zondag 27 mei
zaterdag 23 april	zaterdag 16 juni
zaterdag 19 mei	zondag 1 juli

Het Amsterdamse Bos en Diemen worden ook dit jaar geïnventariseerd. Gezien de in voorgaande jaren verkregen gegevens lijkt het uiterst nuttig om ook dit jaar Waterland te inventariseren. Gaarne dus aanmeldingen van mensen die dit werk van Remco Daalder en Hans Brouwer (bedankt, Remco en Hans) willen overnemen. Deelnemers voor tellingen en/of inventarisaties kunnen zich opgeven bij onderstaand adres. Ik wens jullie allen dit jaar meer interesse en succes toe.

Egon Kraak
Wijsmullerstraat 44 hs
1058 IK Amsterdam.

Literatuur

- Daalder, R. 1977. De Fuut als broedvogel in Waterland in 1977. Mededelingenblad KNNV VWG Amsterdam, jrg. 15, nr. 3.
- Kleever, E.P., Chr. v. Orden, H. Vlug. 1967. De Fuut in het Noordhollands Noorderkwartier. De Pieper, jrg. 6, nr. 182.
- Kraak, E. 1976. De Fuut als broedvogel in Groot-Amsterdam. Mededelingenblad KNNV VWG Amsterdam, jrg. 14, nr. 4.
- Leys, H.N. en J.J.F.E. de Wilde. 1968. Voedselvluchten en jongenproductie bij de Futen van de Houtribsluizen. De Levende Natuur 72: 11-18.
- Leys, H.N. en J.J.F.E. de Wilde. 1969. Broedpopulatie-dichtheden van de Fuut, *Podiceps cristatus* (L.), in Nederland. De Levende Natuur 72: 201-208.
- Leys, H.N. en J.J.F.E. de Wilde. 1971. Het voorkomen van de Fuut, *Podiceps cristatus* (L.), in Nederland. Limosa 44: 133-183.